

SOCIALINĖS PARTNERYSTĖS TINKLO, VYKDANT SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJĄ, GALIMYBIŲ TYRIMAS

Artūras Blinstrubas, Sigitas Balčiūnas, Karolina Grigencaitė, Ingrida Valukonytė

Šiaulių universitetas

Architektų g. 1, LT-78366 Šiauliai, Lietuva

El. paštas: arturas.b@centras.lt, balciunas@cr.su.lt, karolina.grigencaite@gmail.com, ingrida.valukonyte@gmail.com

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamas savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo kūrimo poreikis ir galimybės. Teorinėje dalyje pateikiama socialinės partnerystės samprata, išskiriami jos bruožai, tipai, apibūdinami bendradarbiavimo sėkmę lemiantys veiksniai ir aptariama socialinės partnerystės tinklų reikšmė gerinant savižudybių prevenciją.

Empirinę tyrimo bazę sudaro organizacijų – esamų ir potencialių tinklo narių – atstovų nuomonių tyrimo duomenys. Tyrimas buvo atliekamas naudojant pusiau struktūruoto interviu metoda.

Per tyrimą nustatyta, kad savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo kūrimas yra reikšmingas gerinant suicidinę prevenciją. Tyrimo eigoje taip pat išaiškinti motyvatoriai, kurie skatintų įsitraukti į tinklą, partnerystės sėkmę lemiantys veiksniai, organizacijų pozicija, sudarytas konkretaus socialinės partnerystės tinklo modelis.

Pagrindiniai žodžiai: socialinė partnerystė, partnerių tinklas, administravimas, savižudybių prevencija, tinklo modelis.

Įvadas

Šiandieninė sunki ekonominė situacija, visuomenėje vyraujančios pesimizmo nuotaikos, nedarbo grėsmė, didelė emigracija sudaro palankias sąlygas socialinės dezintegracijos sklaidai, kuri, pasak Durkheimo (2002), yra viena pagrindinių savižudybės priežasčių. Šiame socialinės terpės pokyčių kontekste labai svarbu, kad žmogui būtų suteikta galimybė ne tik, esant poreikiui, kreiptis į tam tikrą specialistą, pavyzdžiui, psichologą ar psichoterapeutą, bet ir plėtojama plati, sisteminga, moksliskai pagrįsta savižudybių prevencijos veikla. Dėl kvalifikuotų specialistų trūkumo, ypač psichologų, laiku pastebėti žmogaus dvasinės krizės požymius, suteikti pagalbą tampa iššūkiu visoms savižudybių prevencines programas ir veiklas vykdančioms institucijoms ar organizacijoms. Vienas pagrindinių tokių organizacijų veiklos bruožų, atsižvelgiant į specialistų trūkumą, galėtų būti partnerystės tinklų kūrimas.

Kaip teigia Raišienė (2008), partnerystė – tai intensyvios organizacijų sąveikos forma, skirta politinėms,

ekonominėms, socialinėms programoms įgyvendinti ir problemoms spręsti. Partnerystė kuriama dalyvavimo pagrindu ir remiasi atvira komunikacija tarp visų narių. Partneriai ne tik dalijasi informacija, bet ir remia vieni kitus bendroje, planuojamoje veikloje. Partnerystės veiklos rezultatai yra analizuojami ir vertinami, o priimant sprendimus dalyvauja dauguma narių.

Tarporiginę bendradarbiavimą ir sektorių partnerystę nagrinėja Casey (2008), Seddon, Billett, Clemans (2004), Raišienė (2006, 2008), Mažeikienė (2006), Mažylis, Vazgelevičius (2004). Lietuvos mokslininkų publikacijose bendradarbiavimas dažniausia nagrinėjamas kaip santykių palaikymo ir bendravimo būdas, priešingybė konkuravimui, biurokratiniais ir hierarchiniais pavaldumo santykiams. Kaip pažymi Raišienė (2006), bendradarbiavimo aspektai daugiausia nagrinėjami švietimo, teisėtvarkos, sveikatos apsaugos ir kitose srityse, tačiau vietos savivaldos, kaip ir apskritai tarporiginio bendradarbiavimo tyrimų, ypač maža. Socialinės partnerystės tinklų kūrimo tema sprendžiant savižudybių prevencijos problemas konkretaus atvejo pavyzdžiu Lietuvoje nėra analizuota.

Tyrimo objektas – savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo poreikis ir jo formavimosi galimybės.

Tyrimo tikslas – nustatyti savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo poreikį ir įvertinti jo kūrimosi galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Analizuojant mokslinę literatūrą, atskleisti socialinės partnerystės sampratą, aptarti socialinės partnerystės tinklų reikšmę gerinant savižudybių prevenciją.
2. Įvertinti savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo poreikį, atskleidžiant esamų ir potencialių dalyvių požiūrį į tokio tinklo kūrimosi galimybes Šiaulių rajone.
3. Išsiaiškinti esamų ir potencialių tinklo dalyvių lūkesčius ir galimybes įsitraukti į savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo veiklą.

4. Parengti savižudybių prevencijos socialinės partnerystės modelį.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, pušiau struktūruotas interviu taikant giluminio interviu elementus, interviu medžiagos turinio analizė (angl. *content*), kategorizavimas.

Partnerystės samprata ir socialinės partnerystės tinklai

Partnerystės koncepcija vartojama skirtinguose kontekstuose ir yra skirtingai suvokiama. *Partnerystė* reiškia sutarimą ir atvirumą, tai lyg kvietimas dalyvauti (Sukackaitė, 2006). Būti partneriu pačia bendriausia prasme reiškia drauge dalyvauti (įtraukimas), priklausyti (pasirinkimas), prisijungti (įsipareigojimas), perteikti (bendravimas). *Partnerystė*, jeigu asmuo ar organizacija įsitraukia į bendrą veiklą ir prisiima riziką, reiškia kokybinį skirtumą tarp buvimo paprastu veikėju, t. y. turinčiu vaidmenį, ir partneriu, t. y. išrinktu, profesionalu (Mickienė, 2007). Bendras susitarimas tarp organizacijų ar atskirų žmonių veikti siekiant užsibrėžto tikslo gali būti apibūdinamas įvairiai: *partnerystė, bendradarbiavimas, kolaboracija, tarpžinybinis bendradarbiavimas ir tarporganizacinė sąveika*.

Viešojo sektoriaus kontekste partnerystė yra ryšiai, kurie apima galios, veiklų, palaikymo bei informacijos pasidalijimą apie pasiektus bendrus tikslus ir abipuses naudas su kitais (Casey, 2008). Dažnai partnerystė ir kiti tarporganizaciniai ryšiai yra įprastas valdžios nustatytas procesas. Casey (2008) išskiria keletą svarbiausių partnerystės viešajame sektoriuje bruožų, akcentuodamas, kad partnerystė yra įgyvendinama per ryšius su kitomis organizacijomis, ir pasižymi bendrais pasiekimais, bendru tikslu, abipuse pagarba ir pasiryžimu tartis ir bendradarbiauti, kompetentingu dalyvavimu, informacijos dalijimusi ir bendru sprendimų priėmimu.

Partnerystė gali būti *inicijuojama trimis atvejais*:

- 1) pavienių asmenų inicijuota partnerystė dažniausia pasireiškia kaip kovinga kelių žmonių veikla, įgyjanti tęstinumo perspektyvą, tuomet krypsta į pilietiškumo plėtrą;
- 2) privačių veikėjų inicijuota partnerystė dažniausia remiasi privataus sektoriaus interesais, nepaisydama individualių interesų;
- 3) viešųjų institucijų inicijuota partnerystė dažniausia gimsta siekiant įveikti nepalankiai besiklostančią ekonominę ir socialinę situaciją (Mickienė, 2007).

Daugeliu atveju partnerystė yra vertinama valdžios atstovų, kurios pagalba pasiekiami užsibrėžti socialiniai tikslai, tokie kaip regioninė plėtra, aplinkos priežiūra, bendruomenių stabilumas, sveikatos, socialinio aprūpinimo, teisingumo gerinimas ir pan. (Seddon, Billett, Clemans, 2004).

Tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad valstybėje ir teikiant jos paslaugas, nevyriausybinų organizacijų (NVO) veiklose vis dažniau akcentuojama socialinė partnerystė. Socialinė partnerystė neretai apibūdinama kaip tikslinga ir abipusė naudinga veikla, bendradarbiavimas instituciniame, tarpinstituciniame, regioniniame, nacionaliniame ir globaliniame lygmenyse, siekiant bendro tikslo ir naujos veiklos kokybės. Atsiradus poreikiui padėti žmonėms spręsti išskylančias socioedukacines problemas, ugdyti ar tobulinti turimus sociokultūrinius, mobilumo įgūdžius, mokytis spręsti problemas ir integruotis besikeičiančiame pasaulyje dažniausia yra kuriama tam tikrų įgūdžių turinčių asmenų, valstybinių, NVO institucijų grupė, vadinama **socialinės partnerystės tinklu**. Kaip teigia Tijūnaitienė ir Petukienė (2003), tai leidžia tokio tinklo dalyviams keistis informacija, pasidalyti patirtimi, o tai didina žmogiškųjų išteklių mobilumą, sudaro sąlygas kiekvienam partneriui plėsti savo kompetenciją, geriau suprasti ir spręsti išskylančias problemas bei trukdžius, tobulinti vadybinį procesą, praplėsti požiūrių horizontą, plėtoti žmogiškuosius išteklius.

Socialinės partnerystės tinklai gali būti įvairių *formų*. Jucevičienė (2004) išskiria keturis partnerystės **tinklų tipus**:

- grupė žmonių, kurie keičiasi informacija, kontaktais ir patirtimi dėl profesinių ir socialinių tikslų;
- santykiai paremti bendradarbiavimu, tarpusavio sąveika, pasitikėjimu, kurie suteikia abipusę naudą;
- nehierarchinė žmonių ar institucijų organizacija, kuri veikia drauge dėl bendrų tikslų. Tinklo nariai yra pajėgūs paveikti politinę, socialinę ir ekonominę valdžią bei gali įteisinti socialines struktūras;
- savanorystės pagrindais dirbančių specialistų, turinčių panašių tikslų ar veiklos sferų, bendradarbiavimas.

Socialinė partnerystė suburia žmones ir organizacijas, atkreipia dėmesį į problemas, kurios rūpi visoms žmonių grupėms, tokias kaip nedarbas, ekonomikos ar miesto plėtra, švietimo sistemos tobulinimas (Casey, 2008). Šiai grupei priklauso ir socialinės problemos, tokios kaip savižudybė, alkoholizmas, narkomanija, smurtas.

Kadangi savižudybė vis dar išlieka opi visuomenės problema, svarbu pakeisti politiką, organizacijų, visuomenės požiūrį į savižudybės prevencijos organizavimą akcentuojant ne tik teisinių aktų priėmimą ar tik formalių veiklų įgyvendinimą prevencijos srityje, bet ir realių veiksmų organizavimą siekiant sumažinti savižudžių skaičių Lietuvoje. Kaip teigia Gailienė (2001), sprendžiant savižudybės problemas nepakanka specializuotos ir kompetentingos sveikatos apsau-

gos specialistų pagalbos, būtina įtraukti įvairių profesijų ir pažiūrų žmones, reikia plėtoti bendrą strategiją, derinti įvairių grupių interesus.

Taigi, organizuojant savižudybių prevenciją, reikia ieškoti vis naujų priemonių, kurios galėtų būti taikomos šioje srityje. Tokios priemonės kaip įvairių programų įgyvendinimas, renginių organizavimas, įvairiapusis visuomenės švietimas ir kt. išlieka svarbiomis, tačiau šiandieninė situacija reikalauja kitokių prevencijos organizavimo ir įgyvendinimo būdų. Svarbu keisti visuomenės nuomonę apie savižudybės faktą, skatinti žmones išvengti teigiamus gyvenimo aspektus, mažinti rizikos veiksnius, į prevencijos organizavimą įtraukti daugiau ir įvairaus pobūdžio bei sektorių organizacijas. Todėl šiandien itin aktuali tema tampa minėtas socialinės partnerystės tinklų kūrimas, kuris suteiktų galimybių plėsti įvairias socialines problemas sprendžiančių organizacijų sąveiką siekiant tobulinti savižudybių prevencijos veiklas. Organizacijų bendradarbiavimas ir tokių tinklų oficialus įforminimas duotų pradžią ir teisinę galią organizacijoms veikti vardan bendro tikslo ir skatintų realų savižudybės prevencijos įgyvendinimą.

Tyrimo metodika

Informacija apie savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo poreikį Šiaulių rajone rinkta taikant pusiau struktūruotą interviu su giluminio interviu elementais.

Pirminį savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo partnerių sąrašą pateikė Šiaulių r. savivaldybės švietimo centras – tikėtinas tinklo veiklų koordinatorius. Nurodytos organizacijos ir asmenys tyrime buvo skiriami į dvi kategorijas: esami partneriai – organizacijos, jau dirbusios kartu kituose socialinės srities projektuose, ir potencialūs partneriai – organizacijos ir asmenys, kurie galėtų įsitraukti į partnerystės tinklo veiklas. Galimų partnerystės tinklo dalyvių (kartu ir respondentų) sąrašas buvo papildomas interviu su organizacijų atstovais metu.

Pirmojo pokalbio su respondentais metu buvo pristatoma partnerystės idėja, jos reikšmė, išklausa organizacijos atstovų pozicija ir argumentuojama jų svarba dalyvaujant šioje veikloje. Respondentui sutikus, buvo vykdomas antrasis pokalbis. Iš viso susisiekti su 11 esamų ir potencialių tinklo dalyvių, o antrajame pokalbyje sutiko dalyvauti 10. Tyrimas vyko 2009 m. vasario mėn. Vidutinė vieno interviu trukmė – 40 min.

Siekiant, kad respondentai kuo išsamiau ir aiškiau išsakytų savo nuomonę apie specifinės tematikos socialinės partnerystės tinklo svarbą, jiems buvo užduodami atviro tipo klausimai. Visi klausimai suskirstyti į 5 diagnostinius blokus. *Demografinio* bloko klausimais atskleidžiamas respondentų įdirbis ir galimybes prisidėti sprendžiant socialines ir konkrečiai savižu-

dybių prevencijos problemas. *Pirmojo diagnostinio bloko klausimais* respondentų buvo prašoma pasidalyti patirtimi apie seminarų organizavimą, užsakovų elgesį, asmeninį pasitenkinimą iki seminaro, kursų, paskaitos surengimo ir jo metu bei išsakyti lūkesčius, kas yra svarbu organizuojant tokio tipo veiklas. *Antrajame diagnostiniame bloke* pateikiami klausimai, atskleidžiantys esamų ir potencialių partnerių požiūrį į specifinės tematikos socialinės partnerystės tinklą, jo svarbą, nuomonę apie tai, kokie veiksniai trukdo ir padeda egzistuoti organizacijų partnerystei. Atsakydami į *trečiojo diagnostinio bloko* klausimus respondentai išreiškė savo nuomonę, kas juos paskatintų įsitraukti į tokio tinklo veiklą ir kuo jie galėtų būti naudingi, dalyvaudami tokioje veikloje. *Ketvirtojo diagnostinio bloko* klausimais siekta atskleisti respondentų požiūrį į koordinatoriaus vaidmenį savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinkle.

Daugelis apklaustųjų turi didelę darbo prevencijos srityje patirtį. Organizacijų, kurias atstovavo respondentai, specifikos įvairovė ir patirtis ne vien savižudybių, bet ir smurto prieš vaikus, smurto prieš moteris, narkomanijos ir pan. srityse leidžia teikti potencialaus tinklo paslaugų įvairovę tiek turinio, tiek formų prasme. Respondentai buvo suskirstyti į esamus ir potencialius Šiaulių r. savivaldybės švietimo centro partnerius. Jų diferenciacija padėjo išgryninti „senų“ ir „naujų“ organizacijų vertes ir vertybes įsitraukiant į savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklą.

Tyrimo rezultatai

Esamų ir potencialių partnerių įdirbis ir patirtis.

Kuriant savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklą svarbu nustatyti esamų ir potencialių partnerių tinkamumą, kuris atsiskleidžia analizuojant jų patirtis, įdirbį, galimybę prisidėti prie tinklo veiklų. Respondentai pateikė informaciją, kiek metų jie patys ar organizacija užsiima seminarų, paskaitų, kursų rengimu ir kokiomis socialinių problemų temomis jie gali skaityti paskaitas, seminarus ar versti kursus, mokymus.

Tiek esami, tiek potencialūs partneriai seminarus, paskaitas prevencijos tikslu rengia ar kitokią psichologinės konsultacijos veiklą vykdo jau daugelį metų. Esamų partnerių darbo stažas svyruoja nuo 6 iki 18 m., o potencialių – nuo 4 iki 17 m. Tai rodo, kad visos organizacijos ar atskiri lektoriai turi sukaupę daug teorinių žinių ir praktinės patirties, kuria galėtų dalytis įsitraukę į savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklą.

Visos organizacijos ir atskiri lektoriai, kuriuos keitinama įtraukti į savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklą, yra kompetentingi savo srities žinovai. Jų pagrindinė darbinė veikla tiesiogiai siejasi su savižudybių prevencija. Partnerių siūlomos temos yra įvairios ir aktualios šiandieninėje visuomenėje.

Analizuojant interviu duomenis, nemažai lektorių akcentavo, kad jie gebėtų pritaikyti, patobulinti ar net paruošti naujas temas, orientuotas į savižudybių prevenciją.

Požiūris į partnerystę. Siekiant atskleisti esamų ir potencialių Šiaulių r. savivaldybės švietimo centro partnerių požiūrį į specifinės tematikos – būtent savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo kūrimą, išryškėjo bendra nuomonė, kad tokio tinklo sukūrimas yra labai reikšmingas. Pasak esponentų, savižudybės problema – jautri ir aktuali dabartinei Lietuvos visuomenei.

Išryškėja požiūris, kad savižudybės problemą turi spręsti įvairių organizacijų ir pavienių psichologų, lektorių tinklas. Į jį reikšminga įtraukti asmenis, kurie galėtų pasidalyti gerąja patirtimi. Toks prevencijos būdas labai naudingas tikslinėms grupėms. Tai pažymi ir psichologė, realiai susidūrusi su savižudybės faktu: „*Tokią tinklą būtina kurti praktikos lygmenyje, nes niekas, realiai susidūręs su šia problema, garsiai apie tai nekalba, visi yra užsidarę, nes mano, kad savižudybė yra gėdingas elgesys, savižudžių šeimos nariai mano, kad jie yra dėl to kalti. Tokie žmonės turi susiburti ir vedant specialistui pasidalyti patirtimi, išsikalbėti.*“

Potencialūs tinklo partneriai ypač pabrėžia psichologų specializavimąsi į konkrečios problemos sprendimą: „*Kai pas mane ateina žmogus, linkęs į savižudybę ar turi kitokių problemų, turiu gebėti padėti žmogui įveikti bet kokią problemą. Turiu nusimanyti apie visas situacijas po truputį. Kartais tu pats nesi tikras, ar tu padedi tam žmogui, ar dar labiau jį sutrikdai. Kai*

tu dirbi vienoje srityje, tu gali būti profesionalas“.

Svarbu paminėti, kad potencialūs partneriai, skirtingai nei esami, akcentuoja savižudybių prevencijos nuoseklumą, pastovumą ir sistemiškumą: „*prevencija turi būti nuosekli, pastovi, turėtų veikti visa sistema, kad vyktų veiksminga prevencija*“, „*visada yra tikslinga kažką daryti, tiesiog reikia ilgalaikiškumo ir nuolatinio veiklų tęstinumo. Tinklas galėtų užtikrinti problemos gvildenimą nuo pat pradžios iki galo*“. Taigi, remiantis potencialių organizacijų atstovų nuomonėmis, galima teigti, kad tinklas galėtų užtikrinti nuolatinį tęstinumą, orientuotą į prevencijos gerinimą ir savižudybės problemos analizę nuo jos atsiradimo priežasčių iki pagalbos savižudžių artimiesiems.

Nors visi respondentai sutinka, kad specifinės tematikos socialinės partnerystės tinklas yra reikšmingas, tačiau pabrėžiamas didžiulis psichologų trūkumas, kuris užkerta kelią specialistų specializacijai, orientavimuisi į konkrečią socialinę problemą. Respondentai teigia, kad „*specifika visada yra gerai, tačiau šiomis dienomis, esant mažam siauros specializacijos lektorių ratui, yra per didelė prabanga skirti dėmesį konkrečiai problemai*“, „*šiandien „iš vargingumo“ mes turime gebėti padėti išspręsti bet kurią psichologinę problemą*“.

Aiškinantis požiūrį į partnerystę, buvo prašoma atsakyti į klausimą „Kokie veiksniai galėtų lemti socialinės partnerystės sėkmę?“. Išanalizavus respondentų atsakymus, sudaryta partnerystės sėkmės veiksnių lentelė, išskiriant esamų ir potencialių partnerių nuomones (žr. 1 lent.).

1 lentelė

Partnerystės sėkmę lemiantys veiksniai (N = 10)

Sėkmingos partnerystės veiksniai	Esami partneriai	Potencialūs partneriai
Bendras tikslas	5	2
Komunikacija	3	3
Veiklų suderinamumas	2	1
Reflektavimas	2	2
Tinklo narių organizaciniai gebėjimai	2	1
Poreikis iš aplinkos	1	1
Atvirumas naujovėms	1	2
Tinklo nauda partneriams	1	0
Vienoda vertybių skalė	1	3
Koordinatoriaus pozicija	1	1
Aktyvumas	0	2
Motyvacija	0	2

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių, 2010 m.

Išanalizavus respondentų pasisakymus galima teigti, kad labai svarbu užtikrinti veiklų koordinavimą, tiksliai apibrėžti partnerių funkcijas ir uždavinius, įvardyti bendrą strategiją, aiškius bendradarbiavimo lūkesčius ir motyvus bei akivaizdžią bendradarbiavimo naudą ir rezultatus, aptarti bendrų sprendimų priėmimo eigą. Be to, svarbu nuolat ir įvairiapusiškai komunikuoti.

Siekiant nustatyti svarbiausias neveiksmingo bendradarbiavimo problemas, respondentų buvo prašoma nurodyti pagrindines kliūtis, trukdančias plėtoti socialinę partnerystę. Kaip viena pagrindinių kliūčių įvardytas vertybių nesuderinamumas. Į partnerystę įsitraukia skirtingų požiūrių, nuostatų, vertybių organizacijos, turinčios savą kultūrą, tradicijas, tikslus, sprendimų priėmimo procesus, kurie ne visada sutampa su

kitų partnerių vertybėmis ir nuostatomis.

Esami partneriai labiau nei potencialūs pabrėžia *netinkamų administravimo metodų* taikymą ir *finansinių galimybių* kliūtis. Tačiau tai elementarios, bet svarbios kliūtys, kurios gali sužlugdyti organizacijų partnerystę.

Bendradarbiaujant svarbus „susikalbėjimas“ tarp organizacijų, todėl reikšminga informacijos sklaida ir komunikacijos organizavimas: „*partnerystei gali kliudyti informacijos stoka, jos nesidalijimas, kai vienas partneris pažada, o kitas apie tai nieko nežino. Tuomet atsiranda nesusikalbėjimas, funkcijų dubliavimas, kas gali sukelti konfliktines situacijas ir skatina nepasitikėjimą vienas kitu*“.

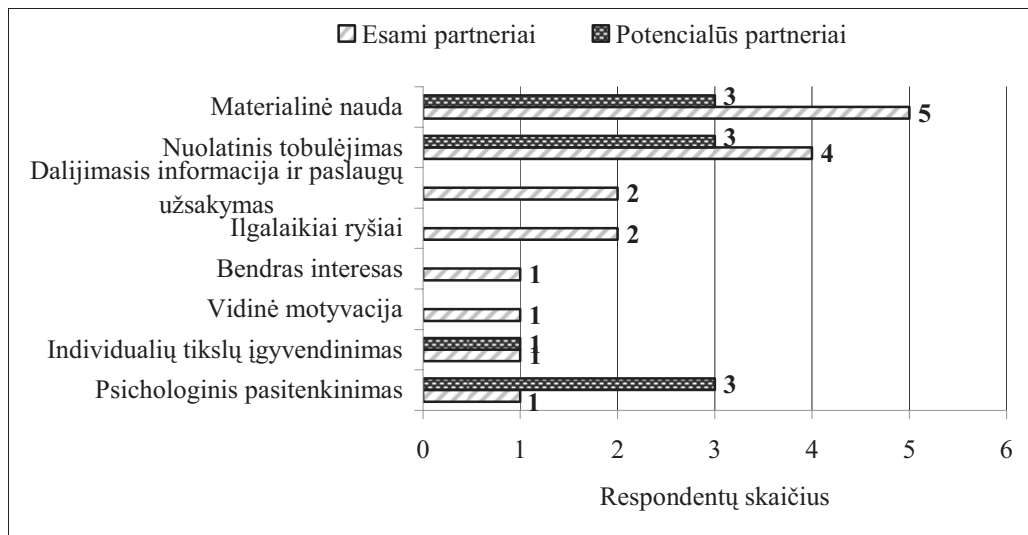
Kita svarbi kliūtis, kurią labiau akcentuoja esami partneriai – tai *motyvacijos stoka*. Įsitraukiant į bet kokią veiklą visada svarbu išvelgti joje prasmę ir naudą. Dažniausi įsitraukimo į partnerystę motyvatoriai, pasak respondentų, yra: 1) vykdant bendrą veiklą pasiekiami ne tik bendri, bet ir individualūs tikslai; 2) kvietimas dalyvauti tinkle parodo organizacijos svarbą ir reikšmę sprendžiant tam tikrą problemą; 3) tinklas suteikia galimybę kelti kompetenciją ir nuolat tobulėti, augti; 4) partnerystė užtikrina nuolatinius ryšius, kurie garantuoja paslaugų teikimą ir pirkimą. Taigi motyvacijos stoka yra svarbi kliūtis partnerystės tinklo veiksmingumui.

Kita kliūtis – *pasyvumas*. Esami partneriai teigia, kad pasyvumas yra viena partnerystės neefektyvumo

priežasčių. Tačiau potencialūs partneriai mano, kad pasyvumą dedant pastangas galima įveikti: „*Pasyvumą galima panaikinti. Jis gali atsirasti dėl netinkamos komandos, kurioje partneris negali atsiskleisti, negirdimi jo poreikiai, todėl reikia atrasti ir panaikinti pasyvumo priežastis. Taip pat, jei organizacija pasyvi, tuomet gal reikėtų paieškoti tinkamos terpės, kurioje jie galėtų išsakyti savo lūkesčius, kaip nors stengtis sudominti, nes, jei jie nemato prasmės, t. y. nėra atkreipiamas dėmesys į jų poreikius, tuomet pasyvumas nedingsta ir tik toliau didėja*“.

Potencialūs partneriai išvelgia tokią kliūtį kaip *vidinė konkurencija*. Įsitraukdami į tinklą nauji partneriai baiminasi vidinės konkurencijos, nes aplinka ir esami tinklo nariai yra nepažįstami. Tai skatina nesąmoningą naujų dalyvių konkuravimą ir siekimą užsitikrinti savo poziciją parodant organizacijos (atskirų lektorių) reikšmingumą ir išskirtinumą. Konkurencija gali sukelti tarpusavio konfliktų, slaptų susitarimų, atsiranda nenoras komunikuoti, dalytis informacija – taip trukdoma tinklo veiklai.

Tinklo naudos ir organizacijų dalyvavimo tinkle aktyvumas. Kiekvieną organizaciją motyvuoja skirtingi įsitraukimo į naują veiklą veiksniai. Siekiant išsiaiškinti, kas paskatintų organizacijas įsitraukti į socialinės partnerystės tinklą, respondentų buvo prašoma nusakyti pagrindines buvimo tokiame tinkle naudas. Respondentų atsakymai suklasifikuoti ir išskirtos aštuonios naudų grupės (žr. 1 pav.).

1 pav. Pagrindinės įsitraukimo į partnerystės tinklą naudos (N = 10)

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių, 2010 m.

Išanalizavus respondentų nuomonę apie veiksniai, kurie paskatintų įsitraukti į socialinės partnerystės tinklą, išryškėjo trys pagrindinės naudos: psichologinis pasitenkinimas, materialinė nauda (kuri siejama su socialine nauda) ir nuolatinis tobulėjimas. Per interviu

potencialūs partneriai ypač akcentavo galimybę, naudojantis tinklo ištekliais, tobulėti patiems.

Norint išsiaiškinti, koks partnerystės tipas ar jų derinys būtų tinkamiausias tinklui, respondentų buvo klausama, kaip jie įsivaizduoja savo poziciją ir daly-

vavimo aktyvumą savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinkle. Partnerių įsitraukimo aktyvumas leidžia nustatyti partnerystės tipą, kuris būtų tinkamiausias tam tikros specifikos socialinės partnerystės tinklui.

Visi apklaustieji norėtų aktyviai įsitraukti į tinklo veiklas, tačiau keletas respondentų paminėjo tam tikras aktyvaus įsitraukimo kliūtis:

- laiko stoka dėl didelio užimtumo;
- atstumas;
- šeimyninės priežastys.

Laiko trūkumas išryškėjo bendraujant su daugeliu respondentų. Darbų gausa, papildomos veiklos, projektai, specialistų trūkumas ir pan. – visa tai lemia mažesnę įsitraukimą į naują veiklą.

Partnerių įsitraukimo aktyvumas priklauso nuo tinklo tikslų, veiklų, numatomų rezultatų, tinklo teikiamų naudų ir pan. Pilietinių iniciatyvų centro projektu vadovas pabrėžia, kad ši organizacija galėtų tapti aktyvia dalyve, kai bus aiški tinklo vizija, misija ir tikslai: „*Dabar negaliu tiksliai atsakyti, kaip PIC galėtų įsitraukti į šią veiklą, nes noriu žinoti tinklo tikslus, uždavinius, laukiamus rezultatus, tada galėsiu kažką daugiau komentuoti ir diskutuoti*“.

Pasak respondentų, aktyvus įsitraukimas į tinklą daugiausia priklauso nuo abipusės naudos. Partneriai tikisi pasidalyti savo žiniomis ir kartu įgyti jiems

naudingos patirties. Šiaulių miesto savivaldybės PPT direktorė teigia: „*Kai išvelgiu tinklo teikiamą naudą, atsiranda vidinis noras aktyviai dalyvauti, pvz., ką nors siūlyti tinklo naudai ir jaustis naudingai. Be to, tinklas suteikia daugiau kontaktų, esu labiau suinteresuota jo veikla, klestėjimu, todėl norėčiau įsitraukti tiksliai aktyviai*“.

Taigi visi respondentai į tinklo vykdomas veiklas norėtų įsitraukti aktyviai, tik keletas apklaustųjų pabrėžia laiko stoką dėl darbų gausos ir atstumą, kurie kliudo tokiam dalyvavimui. Išanalizavus respondentų nuomones, tinkamiausias partnerystės modelis savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklui galėtų būti bendradarbiavimas dalijantis ištekliais, patirtimi, nuolatinė komunikacija, bendras sprendimų priėmimas, abipusis naudingų darbų vykdymas, bendrų tikslų siekimas, kartu įgyvendinant ir individualius.

Kuriant socialinės partnerystės tinklą svarbu išsiaiškinti kiekvienos organizacijos, norinčios tapti partnere, reikšmingumą ir jos indėlį siekiant realizuoti tinklo tikslus. Norint nustatyti savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo narių svarbą ir tinkamumą, respondentų buvo klausama, kaip jie galėtų prisidėti prie šio tinklo veiklų. Išanalizavus per interviu gautas nuomones išryškėjo keturios pagrindinės veiklos, kuriomis partneriai galėtų būti naudingi tinklui (žr. 2 lent.).

2 lentelė

Partnerių indėlis tinklui (N = 10)

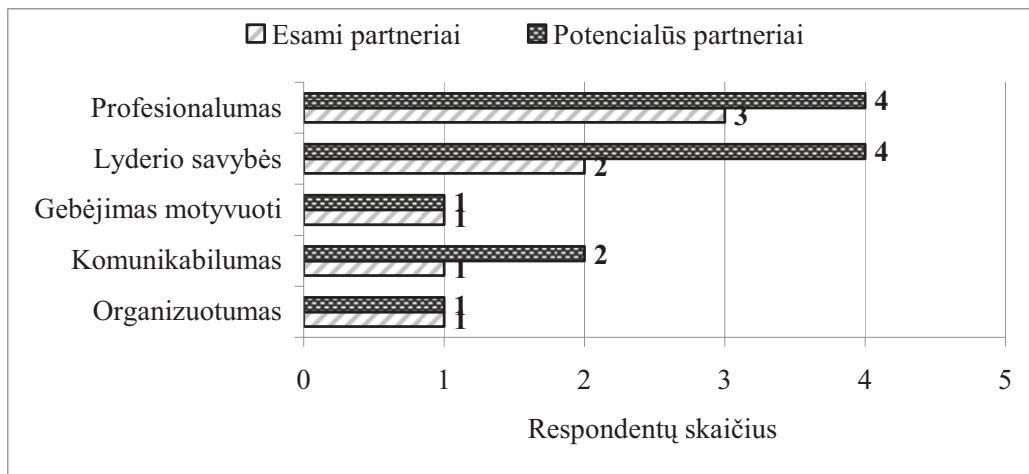
Eil. nr.	Organizacijos indėlis į tinklą	Respondentų skaičius
1.	Lektoriai (teorinės, psichologinės žinios)	9
2.	Praktinių užsiėmimų vedimas	4
3.	Informacijos apie paslaugų gavėjus, jų poreikius suteikimas	3
4.	Aktyvus dalyvavimas administracinėse tinklo veiklose	2

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių, 2010 m.

Apibendrinant galima teigti, kad organizacijos-partnerės gali būti ne tik teorinių ir praktinių žinių išteklių turėtojos, bet ir yra kompetentingos padėti kurti savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo strategiją, jos viziją, misiją, tikslus ir pan., rinkti ir teikti informaciją tinklo koordinatoriui apie paslaugų gavėjus.

Požūris į koordinatorių. Paskutiniojo interviu etapo metu siekta sužinoti, kokia esamų ir potencialių partnerių nuomonė apie socialinės partnerystės tinklo koordinatorius savybes ir įvertinti Šiaulių r. savivaldy-

bės švietimo centro galimybes tapti savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo administratoriumi. Kadangi potencialūs tinklo partneriai nėra bendradarbiavę ir nepažįsta Švietimo centro darbuotojų, jie negalėjo pagrįstai išsakyti nuomonės apie Švietimo centro galimybę tapti tokio tinklo administratoriumi. Būsiami partneriai išskyrė daugiau koordinatoriaus savybių ir lūkesčių, koks jis turėtų būti. Pastebėta, kad priešingai nei esami, potencialūs partneriai labiau akcentuoja asmenybines administratoriaus savybes (žr. 2 pav.).

2 pav. Tinklo koordinatoriaus savybės (N = 10)

Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių, 2010 m.

Tyrimo duomenys atskleidė svarbiausias tinklo koordinatoriaus savybes, tokias kaip profesionalumas, lyderio savybės, organizuotumas, komunikabilumas, gebėjimas motyvuoti, kurios yra reikšmingos kuriant ir administruojant socialinės partnerystės tinklą. Visi apklaustieji pritarė, kad Švietimo centras galėtų tapti tokio tinklo administratoriumi, o esami partneriai pabrėžė, kad Švietimo centras turi pakankamai organizacinės patirties ir pasižymi visomis koordinatoriui būdingomis savybėmis.

Savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo modelis. Atlikus esamų ir potencialių Švietimo centro partnerių interviu analizę išaiškėjo organizacijos, kurios norėtų įsitraukti į savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo veiklas. Modelyje paaiškintos keturios potencialios ir penkios esamos organizacijos, kurių atstovai per interviu patvirtino norintys prisijungti prie tinklo (žr. 3 pav.).

Pokalbiuose buvo prašoma respondentų rekomenduoti lektorius ar organizacijas, kurias Švietimo centras galėtų ateityje numatyti kaip naujas partneres ir pasiūlyti joms prisidėti prie tinklo veiklų. Taip būtų skatinama socialinės partnerystės tinklo plėtra, o nacionaliniu mastu veikiančių organizacijų įtraukimas (jų kompetencijos, patirtis, žinios) užtikrintų kryptingą ir veiksmingą savižudybių prevenciją. Respondentų pasiūlytos organizacijos:

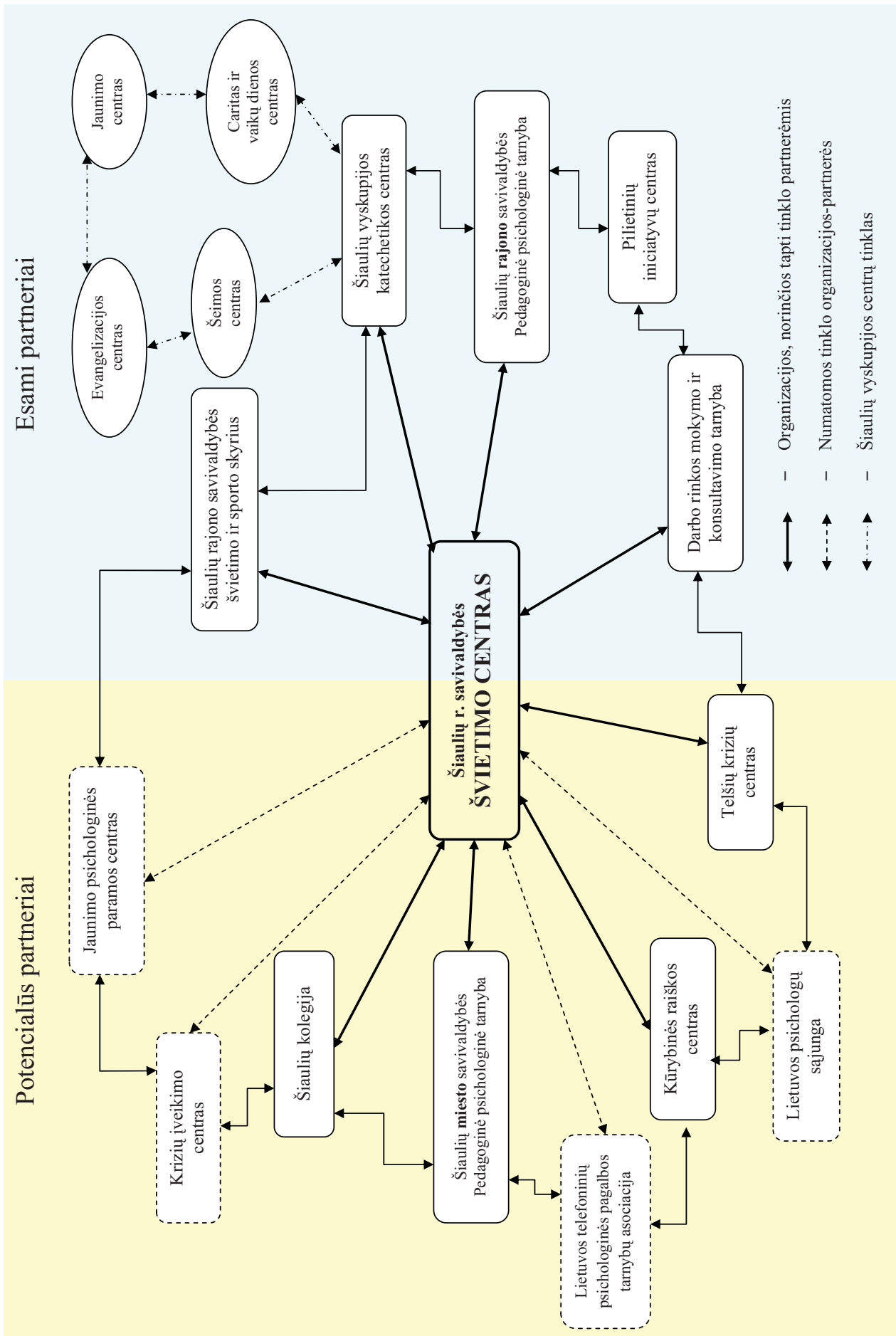
- *Jaunimo psichologinės paramos centras*, kuris teikia vaikams ir jaunimui psichologinę-socialinę paramą, įtraukia į šį darbą kuo daugiau savanorių ir paruošia juos šiam darbui.
- *Krizių įveikimo centras*, kuriame budintys psichologai teikia skubią pagalbą ir paramą nusižudžusių žmonių artimiesiems. Centre veikia krizių įveikimo komanda, padedanti išgyventi sunkius etapus, kai krizė ištinka ne vieną žmogų, o visą kolektyvą, organizaciją, bendruomenę.
- *Lietuvos telefoninių psichologinės pagalbos tarnybų asociacija (LTPPTA)*, vienijanti dir-

bančias psichologinės pagalbos telefonu organizacijas (tarnybas) ir asmenis, veikiančius šioje srityje savanoriškumo ar kitais pagrindais.

- *Lietuvos psichologų sąjunga (LPS)* – tai savanoriška psichologų visuomeninė organizacija. LPS atstovauja narių interesus bendraujant su valstybinėmis, visuomeninėmis ir kt. organizacijomis, užtikrina aukštą visuomenei teikiamų psichologinių paslaugų kokybę ir etinį lygį.

Visas organizacijas-partneres galima suskirstyti pagal jų indėlį į savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklą. Dalis organizacijų (Šiaulių kolegija, Šiaulių vyskupijos katechetikos centras, Piliiečių iniciatyvų centras ir kt.) galėtų prisidėti skaitant teorines paskaitas, vedant seminarus. Svarbu paminėti, kad Katechetikos centras yra Šiaulių vyskupijos centrų tinklo narys. Tokia narystė jam suteikia galimybę pasinaudoti papildomais ištekliais ir savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinkle. Tokios organizacijos kaip Telšių krizių centras ir Kūrybinės raiškos centras bei kiti gebėtų vesti praktinius grupinius užsiėmimus (pvz., gerosios patirties sklaida, mokymai, kaip padėti ketinančiam nusižudyti žmogui, ir pan.). Šiaulių rajono savivaldybės švietimo ir sporto skyrius prisidėtų prie tinklo kaip informacijos šaltinis apie tikslines grupes, jų poreikius ir pan. Jau minėto Telšių krizių centro ir Šiaulių r. savivaldybės PPT, Šiaulių miesto savivaldybės PPT, Darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos atstovai turi pakankamai kompetencijų vesti tiek teorines paskaitas, tiek praktinius užsiėmimus.

Savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo modelyje atsispindi galimybė partneriams komunikuoti tiek tiesiogiai vienas su kitu, tiek per tinklo administratorių – Švietimo centrą. Modelio struktūra nevaržo organizacijų veiklos už tinklo ribų bei skatina naujų narių paiešką ir siūlymą įsitraukti į šią veiklą.

3 pav. Savižudybių prevencijos socialinės partnerystės modelis

Išvados

Išanalizavus įvairių autorių pateiktus partnerystės sąvokos apibūdinimus, galima suformuluoti tokią *socialinės partnerystės apibrėžtį*, taikomą šiame straipsnyje: socialinė partnerystė – tikslingas ir abipusis naudingas tarporganizacinis bendradarbiavimas siekiant bendro tikslo ir į visuomenę orientuotos veiklos kokybės.

Lietuva vis dar išlieka pirmaujančia šalimi pagal savižudybių skaičių Europoje, todėl viena svarbesnių socialinių aktualijų yra *organizuoti ir įgyvendinti veiksmingą savižudybių prevenciją*. Kadangi savižudybės problema yra kompleksiška, ją gali sąlygoti kitos socialinės problemos, todėl svarbu ieškoti formų, kurios leistų suvienyti tiek savivaldos institucijas, tiek NVO, dirbančias įvairiose socialinių paslaugų, socialinės pagalbos srityse, ir kartu spręsti šią problemą. Tai galėtų būti įgyvendinama kuriant savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklus.

Per tyrimą nustatyta, kad svarbiausi, *sėkmingą socialinę partnerystę savižudybių prevencijos srityje lemiantys veiksniai* yra bendras tikslas, komunikacija, reflektavimas ir vienoda organizacijų-partnerių vertybių skalė. Šių veiksmų nebuvimas ir netinkami administravimo metodai, skirtingi partnerių tikslai, motyvacijos stoka gali trukdyti organizacijoms bendradarbiauti.

Išanalizavus esamų ir potencialių partnerių nuomones apie tinklo teikiamas naudas, išryškėjo trys *pagrindiniai motyvatoriai*, kurie paskatintų organizacijas įsitraukti į socialinės partnerystės tinklą: pasitenkinimas veikla, materialinė nauda, kuri siejama su socialine nauda, ir nuolatinis tobulėjimas. Pabrėžtina, kad būtent potencialiems partneriams svarbi galimybė, pasinaudojant tinklo ištekliais, tobulėti patiems.

Atliktas tyrimas leido nustatyti, kad *organizacijos, norinčios įsitraukti į socialinės partnerystės tinklą, gali vesti ne tik teorinius ir praktinius užsiėmimus, bet taip pat yra kompetentingos padėti kurti tinklo strategiją, jo viziją, misiją, tikslus bei rinkti ir teikti informaciją tinklo koordinatoriui apie paslaugų gavėjus.*

Tyrimo duomenų pagrindu parengtas konkretus savižudybių prevencijos socialinės partnerystės tinklo Šiaulių rajone modelis. Savižudybių prevencijos so-

cialinės partnerystės tinklo kūrimas yra tikslingas ir naudingas visoms suinteresuotoms pusėms (visuomenei, organizacijoms-partnerėms). Remiantis esamų ir potencialių partnerių nuomonėmis, kuriant socialinės partnerystės tinklą, siūloma taikyti modelį, kuriame atsispindi šie bruožai: nuolatinė komunikacija, bendras sprendimų priėmimas, bendrų tikslų siekimas, kartu įgyvendinant ir individualiuosius, bendradarbiavimas dalijantis ištekliais, patirtimi, abiem pusėms naudingų veiklų vykdymas.

Literatūra

1. Casey, M. (2008). Partnership – success factors of interorganizational relationships. *Journal of Nursing Management*, 16, 72–83.
2. Durkheim, E. (2002). *Savižudybė. Sociologinis etiu-das*. Vilnius: Pradai.
3. Gailienė, D. (2001). *Savižudybių prevencijos idėjos*. Vilnius: Tyto alba.
4. Jucevičienė, P. (2004). Learning in Partnership Networks and Their Research Methodology. *Socialiniai tyrimai*, 4 (46), 63–72.
5. Mažeikienė, N. (2006). *Už tylos sienos: savižudybių prevencijos gairės mokykloje*. Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
6. Mažylis, L., Vazgelevičius, D. (2004). Nevyriausybinio sektoriaus bendradarbiavimas su savivaldos institucijomis, teikiant socialines paslaugas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 29, 117–131.
7. Mickienė, R. (2007). Teorinės socialinės partnerystės profesiniame rengime koncepcijos. *Profesinis rengimas: tyrimai ir aktualijos*, 13, 188–199.
8. Raišienė, A. G. (2006). Tarporganizacinis bendradarbiavimas vietos savivaldoje: partnerystės šalių atstovų susitikimų bruožai. *Socialiniai tyrimai*, 1 (7), 114–119.
9. Raišienė, A. G. (2008). Tarporganizacinės sąveikos turinys Lietuvos vietos savivaldos praktikų požiūriu. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 4 (106), 50–60.
10. Seddon, T., Billett, S., Clemans, A. (2004, March). Politics of social partnerships: a framework for theorizing. *Journal of Education Policy*, 19 (2), 123–142.
11. Tījūnaitienė, R., Petukienė, E. (2003). Regioninė plėtra socialinės partnerystės kontekste. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 232–237. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Research on possibilities of social partnership network while doing suicide prevention

Summary

The article deals with the need for and possibilities of creation of social partnership network of suicide prevention. The theoretical part of the article explains social partnership conception, provides its features, types, describes factors determining success of collaboration, discusses the importance of social partnership networks in improving suicide prevention.

The empirical research base consists of data of research into opinions of representatives of organizations that are current and would-be members of network. The research was carried out using semi-structured interview method.

The survey has shown that creation of social partnership network of suicide prevention is meaningful when improving suicide prevention. Furthermore, the empirical research has shown the main reasons that motivate organizations to get involved in the network, factors determining success of partnership, organizations' position and activeness of participating in network activities, also model of concrete network of social partnership was created.

Keywords: social partnership, network of partners, administration, suicide prevention, network model.

Straipsnis recenzuotas.

Straipsnis gautas 2010 m. birželio mėn.; straipsnis priimtas 2010 m. rugpjūčio mėn.

The article has been reviewed.

Received in June, 2010; accepted in August, 2010.